

Nieuwsbrief nr. 6
maart 2016

Koningin Juliana op bezoek in commandopost

Stichting Luchtwachtoren 701 Warfhuizen

Vaart Oostzijde 13

9963 PM Warfhuizen

tel: 0595-572145

Rabobank NL80 RABO 0160 0772 30

info@luchtwachtorenwarfhuizen.nl

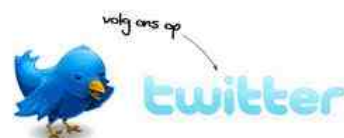
www.luchtwachtorenwarfhuizen.nl

ANBI ingeschreven onder nr. 51480220 KvK Groningen

Minimale jaarlijkse donatie:

particulieren € 15,=

bedrijven en instellingen € 30,=

@Luchtwachtoren

Wij worden gesteund door:

Doel bereikt!

Door een subsidieaanvraag heeft Het Groninger Landschap kunnen bereiken dat het Prins Bernhard Cultuurfonds € 100.000 toegezegd heeft, aan te wenden voor herstel en renovatie van de Luchtwachtoren. Wie onze Nieuwsbrieven en/of de website gevolgd heeft, weet dat het Landschap onze actie om de toren als historisch waardevol object voor de toekomst te bewaren al enkele jaren goed gezind is. Toen Marco Glastra, de directeur van het Landschap, op de hoogte kwam van het bestaan en de doelstelling van onze Stichting, sprak hij vrijwel direct de intentie uit dat, zodra de toren gerestaureerd zou zijn, het Landschap de toren in haar bezit zou nemen. Dankzij de eerdere toezegging van een vorstelijke gift van € 50.000 van een anonieme gever (!), van enkele andere subsidiënten (de gemeente De Marne, de Provincie Groningen) en van een bijdrage van Het Landschap zelf konden we aan het eind van 2015 al op ongeveer € 100.000 rekenen. Nu het benodigde bedrag van ruim € 220.000 dankzij het gebaar van het Bernhardfonds vrijwel in het zicht is, heeft Het Landschap besloten zo spoedig mogelijk tot koop van de toren over te gaan. De restauratie kan dan plaatsvinden in eigen beheer en dus op de meest effectieve wijze gecontroleerd worden. Onze Stichting staat inmiddels al in contact met de restauratie uitvoerende medewerkers van het Landschap teneinde hen op de hoogte te brengen van wat in onze kring al bekend is over diverse details, zoals de plottafel, de ruimtelijke inrichting van de bovenste verdieping enzovoort. Omdat de toegezegde fondsen nog niet geheel toereikend zijn, zullen Landschap en onze Stichting nog moeite moeten doen om een resterend gedeelte van enkele tienduizenden te verwerven. Nu de bulk van het benodigde bedrag binnen is, lijkt dat geen onoverkomelijk probleem - al zal er nog best wel energie besteed moeten worden aan een en ander. Reden waarom we ook in 2016 nog erg gesteld zijn op het ontvangen van giften en donaties. (Zie de oproep van de penningmeester bij deze Nieuwsbrief.)

In februari van dit jaar is tussen Marco Glastra en de huidige eigenaar, Pek van Andel, in bijzijn van voorzitter en secretaris van onze Stichting, mondeling de overeenkomst aangegaan om de toren van de handen van de laatste in die van de eerste te laten overgaan. En dat tegen een bedrag van € 100 voor de toren en een nog nader door een deskundige vast te stellen prijs voor de ruim 11 are grond die erbij hoort. De notariële akte zal passeren ten kantore van notaris Hilgen te Leens. Pek van Andel* heeft hiermee een laatste juweel toegevoegd aan een reeks van monumenten die er zonder zijn ingrijpen niet meer geweest waren! Binnenkort zal de toren in bijzijn van exclusieve genodigden - B&W, mensen die tot nu toe intensief bij het torengeschiedenis

betrokken waren en de pers - van eigenaar veranderen. Als te zijner tijd de toren zijn oorspronkelijke vorm weer heeft, vindt er een feestelijke opening plaats waarbij door het Groninger Landschap ieder uitgenodigd wordt die ooit door onze Stichting en/of door het Landschap is benaderd (om mee te denken, gegevens te verstrekken enzovoort) en waarbij ook andere belangstellenden welkom zijn. Aan die gebeurtenis zullen het Landschap en onze Stichting dan ruimschoots publiciteit geven.

Of en hoe onze Stichting daarna nog levensvatbaar is, zal moeten worden bekeken. Zij zou ter zake van het werven van vrijwilligers voor toren-gerelateerde gebeurtenissen misschien nog een 'makelaars'-rol kunnen spelen tussen Het Groninger Landschap en bijvoorbeeld de Vereniging Dorpsbelangen van Warfhuizen. Maar enkele jaren terug al hebben Dorpsbelangen en het bestuur van het Dorpshuis laten weten dat ze, als de toren voor publiek opengesteld zal zijn, te benaderen zijn voor medewerking aan toren-gerelateerde activiteiten waarbij verenigingsleden en/of het dorpshuis een rol zouden kunnen spelen. Een bemiddelingsrol voor onze Stichting lijkt dus eigenlijk overbodig.

Zal de openstelling van de gerenoveerde toren iets betekenen voor het dorp? Wij menen dat bedrijven in en direct buiten het dorp wel eens baat zouden kunnen hebben bij een educatief en toeristisch gebruik van de toren. En misschien zullen er zelfs gelovigen zijn die, geïnteresseerd in een bezoek aan de Warfhuizense Maria-kluis, eerder beslissen ten bedevaart te gaan als ze weten dat ze in de context daarvan ook de toren kunnen beklimmen.

Over wat er na de overdracht van de toren aan Het Groninger Landschap gebeurt, houden we geïnteresseerden op de hoogte via volgende Nieuwsbrieven en onze website.

- Pek van Andel geniet onder meer bekendheid als ontwikkelaar van het kunstmatig hoornvlies, als onderzoeker van uitzonderlijke verschijnselen - zoals de ballpen-moord, het 'gedrag' van o.a. de penis en andere interne gebeurtenissen tijdens de coïtus (zie Willibrord Weijmar Schultz, Pek van Andel en Eduard Mooyaart van de RUG en Ida Sabelis uit Amsterdam voor hun verhelderende artikel, *Magnetic Resonance Imaging of Male and Female Genitals During Coitus and Female Sexual Arousal*, waarvoor ze de IG-nobel prijs 2000 Geneeskunde kregen) - , als bepleiter van de zinvolheid van het serendipiteitsprincipe (= het principe van de 'ongezochte vondst', van iets vinden zonder er naar gezocht te hebben of te wel van het methodisch zoeken naar iets en iets anders vinden), als ingezonden stukken-auteur van uiteenlopende zaken. Ook had hij ooit vier ten dode opgeschreven monumenten verworven, waarmee hij noodzakelijke condities schiep voor het behoud ervan. Het zijn het Zakkendragershuisje te Mensingeweer, de Batterij te Zoutkamp, twee

watertorens te Groningen en Rotterdam – inmiddels officiële monumenten. Luchtwachtoren 701 is de vijfde in deze rij van voor de toekomst geredde bouwwerken!

Pek van Andel

Namens het bestuur van de Stichting Luchtwachtoren 701,
Jan Dirk Imelman, secretaris.

Laatste kans?

U heeft al gelezen dat wij een paar grote vissen hebben weten te verschalken (en ere wie ere toekomt, wij waren in vergelijking met de grote partijen die ons hielpen maar kleine aangevers). Wie de grote spelers zijn, leest u elders. Trots zijn we wel dat al na een paar jaar het doel (bijna) bereikt is. Daar hadden we, terwijl de jaren verstreken, ten slotte bijna niet meer op durven hopen. We hadden zelfs al een plan B in ons achterhoofd: onszelf opheffen, omdat het er even op ging lijken dat een en ander niet meer haalbaar zou zijn.... Die mismoedigheid was niet nodig dus. Sterker nog: we moeten nog even mee. Want niet al het geld dat uiteindelijk nodig is, is binnen. Restauratie en behoud is mogelijk, en zal worden uitgevoerd. Maar er blijven nog enkele wensen over om het mooi af te maken. Een soort kers op de taart (denk aan een plottafel, originele afrastering en dergelijke). We gaan daarom verder met het werven van financiële bijdragen, bij, laten we zeggen, de meer kapitaalkrachtige instellingen. Maar we blijven óók afhankelijk van de zeer gewaardeerde bijdragen van onze vaste en incidentele donateurs. Van enkelen mochten we voor het jaar 2016 alweer een bijdrage ontvangen. Dank! We zijn namelijk ook zeer verguld met de bedragen van allen die ons niet als instelling maar juist als persoon steunen. Voor een directe bijdrage aan “de kers” is het wellicht een van uw laatste kansen. Graag. Doen. Nu. Dank u wel!

IBAN Rekeningnummer NL80 RABO 0160 0772 30
t.n.v. Stichting Luchtwachtoren 701 Warfhuizen

Dick van den Berg, penningmeester

Voorproefje

Ons gebied, waar qua uitstraling het Wad nooit ver weg lijkt, is bekend door zijn weidse vergezichten en hemelse luchten. In zo'n vlak land is elke heuvel een berg. Bergen in de vorm van wierden hebben we. Als je op een paar meter boven NAP woont, lijkt het meteen of je verder kunt kijken. Dat is ook zo, maar door allerlei groeisels en bouwsels is er meestal toch maar een beperkte horizon. Uitzichtpunten van enig formaat staan vrijwel altijd op toeristische kaarten aangegeven. Binnenkort zullen we een nieuwe *point de vue* kunnen beklimmen. "Onze" luchtwachtoren wordt na een kleine veertig jaar en een renovatie verder weer toegankelijk. Met een hoogte van een kleine vijftien meter sta je op een spreekwoordelijke berg in het vlakke land.

Foto ©Hans Sas

De luchtwachttorens waren ten opzichte van elkaar op zichtafstand gerealiseerd. Met dit netwerk van posten werd zo het hele Nederlandse luchtruim bestreken. Wat kun je straks allemaal zien als je boven op de toren in Warfhuizen, '7 Otto 1', staat? Een vuistregel vertelt ons dat je vanaf zijn hoogte een kleine vijftien kilometer ver kunt kijken, althans: bij zeer helder weer. Laten we onze blik richten op het noorden en met de klok mee plaatsen opsommen die dan zichtbaar zijn. Pal noord kijken we over de kwelder en het wad met daarin een geul, de Lauwers. Voorbij Noordpolderzijl komen we met onze blik weer aan land en kijken we over Baflo, Warffum en Usquert richting Uithuizen waarvan tenminste de torens zichtbaar zullen zijn. In het oosten zien we Onderdendam en Middelstum. Ezinge, Sauwerd en Bedum liggen ongeveer in het zuidoosten. De voormalige toren in Bedum zou duidelijk (zeker met een

kijker) te zien zijn, ware het niet dat hij grotendeels is afgebroken. (Terzijde. De communicatie tussen de torens die bij de groep Otto horen was met de meest eenvoudige radio's makkelijk haalbaar geweest. Dat gebeurde echter niet: de communicatie geschiedde per telefoon.) Ook het commandocentrum in Groningen in richting ZZO ligt binnen de zichtbare horizon. We hebben horen zeggen dat onder zeer goede omstandigheden ('seeing' heet die atmosferische toestand) de tijd op de torenklok van de Martini in Groningen kon worden afgelezen, met goede ogen en een goede kijker natuurlijk. Kun je bijna zuid bij helder weer vanaf de grónd tegenwoordig de witte pluimen van de suikerfabriek in Hoogkerk zien opstijgen, vanaf de tóren heb je ook nog eens goed zicht op Hoogkerk zelf. Dat dorp (eigenlijk al een stadswijk) ligt net op de zichtgrens. Ook Oostwold, Nijkerk en Lutjegast moet je kunnen zien, voor je blik het Van Starckenborgh- kanaal kruist. Visvliet en Burum liggen even verder richting ZW. In het westen bevinden zich de Zuider Ee en Dokkumer Nieuwe Zijlen; zouden die te zien zijn? Misschien dat je in het noordwesten nog net Oostmahorn kunt zien. In de actieve tijd van de toren zag je achter de lijn Zoutkamp - Hornhuizen nog het Lauwersmeer in volle glorie. De huidige sluizen bij Lauwersoog zullen nu dus ook zichtbaar moeten zijn. Daarna gaat de blik weer over het wad. Schiermonnikoog zien lukt net niet. Daar was de post Hornhuizen ook voor bedoeld.

Op de toren waren de kompasrichtingen aangegeven. Dat zal na de restauratie ook wel weer het geval zijn. Met enig oriëntatiegevoel en met een kijker valt vanaf dit prachtig gelegen uitzichtpunt in dit boeiende landschap straks veel te ontdekken. Overvliegende vliegtuigen zullen ook makkelijk te zien zijn. Er passeren nogal wat lijnvluchten op behoorlijke hoogtes. Je kunt al snel bedenken waarheen de vluchten gaan. Met makkelijk beschikbare programma's of Apps kun je ook real time zien wat er over vliegt. Best leuk.

Alleen tegen hoogtevrees kunnen we niets doen. Blijf dan gewoon op de grond en kijk om je heen: ook een schilderij met weidse luchten. En met een voor de toekomst behouden uitkijktoren in de rug. Da's toch een goed gevoel?

Dick van den Berg

Het instrument

Via de *Nieuwsbrief* houden we onze donateurs en belangstellenden op de hoogte van onze vorderingen aangaande de doelstelling: herstel en behoud van de luchtwachtoren. Daarnaast vertellen we in kort bestek soms iets over technische of operationele zaken die met toren en luchtwachtkorps te maken hadden. De afgelopen jaren ben ik met ons toren-verhaal in de vorm van lezingen de boer op gegaan, teneinde ook op die manier het draagvlak voor onze ideeën te vergroten. Daarbij leerden we soms ook zelf nog iets nieuws over alle KLD-toren-aangelegenheden, bijvoorbeeld als zich onder het gehoor personen bevonden die ons nog onbekende informatie toespeelden.

We weten ook dat heel veel documenten – een periode van ongeveer 1945 tot 1965 – door bij de luchtwacht betrokken instanties doodeenvoudig niet zijn bewaard, vaak zelfs moedwillig zijn vernietigd (wat is dat voor rommel, we hebben archiefruimte nodig, weg ermee). Daardoor moet soms naar de meest eenvoudige zaken worden gegist. Bijvoorbeeld naar hoe het toestel eruit zag waarmee de posten waren uitgerust om afstand- en hoogtemetingen aan binnendringende vliegtuigen te doen. Dat apparaat werd speciaal gemaakt en heette het luchtwachtinstrument¹. We duiken even in de historie ervan.

Als we aan optische instrumenten denken, denken we – zeker de ouderen onder ons - direct aan degelijke Duitse kwaliteit. De firma Carl Zeiss uit Jena, een telg uit de Duitse industriële revolutie, leverde die kwaliteit. Medio de negentiende eeuw wist Zeiss, afkomstig uit een familie die zich altijd al met glas, fysica en techniek bezighield, twee belangrijke medewerkers te vinden. Het waren Abbe, een fysicus met veel kennis van optica, en Schott, een chemicus-materiaalkundige-uitvinder op het terrein van glassoorten. De heren werden aandeelhouders van een glasfabriek in Jena, waar ze optische instrumenten maakten. Vanaf het begin leverde die fabriek superieure producten voor zowel de civiele als de militaire markt. De Duitse industrie was qua omvang en kwaliteit, zeker deels, wereldwijd leidend – ook Carl Zeiss Jena dus - tot de ontmanteling als gevolg van de Tweede Wereldoorlog. Na de Eerste Wereldoorlog werd deze industrie niet ontmanteld, maar wel werden haar bij het Verdrag van Versailles allerlei beperkingen opgelegd. Dat had onder meer te maken met grote verschillen in bedrijfsorganisatie. In Europa bestonden kartels, de Angelsaksische cultuur stonden die echter niet toe. Ook op het terrein van patenten en licenties bestonden grote verschillen. Per saldo zag de Fa. Zeiss na WO1 problemen, zodat ze besloot een deel van haar activiteiten te “ontsmetten” en onder te brengen in verhullende bedrijfsjuridische constructies. Zo werd eerst ongeveer 1920 een vestiging opgericht in Vlissingen, die rond 1923 naar Venlo (dichterbij het moederland?) verhuisde. Het bedrijf kreeg de naam

1 Zie foto achterkant nieuwsbrief

NedInsCo (Nederlandse Instrumenten Compagnie). Men betrok een Bauhaus-fabriekspannd in Venlo. Er werd tevens een toren bij gebouwd die (samen met bestaande Venlo'se torens) werd(en) benut om kijkers en afstandsmeters te ijken. De firma leverde toen via een U-bocht aan het na 1918 verslagen en formeel gedemilitariseerde Duitsland nog steeds hoogwaardige optische instrumenten, zoals periscopen en de genoemde artillerie-afstandsmeters. Vanaf ongeveer 1935 produceerde het bedrijf voornamelijk voor het toenmalige nazi-Duitsland. In 1944 werd het bedrijf ongewild getroffen door een geallieerde bom.

Na de oorlog werd NedInsCo door de Nederlandse staat genaast. In 1953 werd het verkocht aan een particulier. Het bedrijf bestaat nog en gebruikt nog steeds het oude logo. En ook worden er nog altijd hoogwaardige optische en elektronische producten gemaakt. In de jaren direct na de oorlog en misschien zelfs nog na de zojuist genoemde privatisering in 1953 heeft NedInsco voor het korps luchtwachtdienst ten behoeve van het functioneren van de luchtwachttorens en andere observatieposten (op hoge gebouwen etcetera) het optische instrument en de plottafels gemaakt. De instrumenten (een kleine serie van ongeveer 400 stuks waarschijnlijk) waren alle gelijk, maar de plottafels, met name de kaarten, waren specifiek voor elke observatiepost apart gemaakt. Hierbij was de hulp van de Rijksgeografische Dienst onontbeerlijk.

Zoals het nu lijkt, is geen enkel instrument bewaard gebleven; sterker nog, NedInsCo heeft zelfs geen documentatie meer. Alles wat er nog te zien valt, staat in de Handleiding voor het KLD en op enkele foto's die bewaard zijn gebleven in persoonlijke archieven. Tijdens een van mijn lezingen kwam onze Stichting in het bezit van een uniek gedenkboek, waarin een heldere foto was geplakt die kennelijk ten dienste van een promotionele activiteit was gemaakt. Aan de hand hiervan is het waarschijnlijk mogelijk een zo origineel mogelijk werkend exemplaar van het observatie-instrument (na) te maken.

Torendeskundige Sandra van Lochem heeft met behulp van eerder materiaal kunnen zorgen voor een replica op de toren van Eede in Zeeuws Vlaanderen. Ook voor de locatie bij Fort Pannerden wordt nog gewerkt aan een replica. Eigenlijk, zo menen wij, mag ook op "onze" toren een instrument niet ontbreken, en dan we willen natuurlijk gaan voor het best haalbare.

Het is ook weer een van de intussen vele geheimen waarom na korte tijd de toch tamelijk dure instrumenten nauwelijks meer werden gebruikt. Ook een aantal aangeschafte afstandsmeters zijn nooit meer uit de transportkist gehaald. Dat zal wel op dienstbevel gebeurd zijn. Overigens, wie een beetje ingevoerd is in driehoeksmeting en positiebepaling weet al dat het toestel in zijn eentje niet kan voldoen aan eisen van een adequate observatie; met twee andere torens erbij kan een betere bepaling van plaats, hoogte en koers wel worden gedaan. Men wist dat destijds kennelijk ook, vandaar dat de torens steeds in groepjes

van drie stonden. Maar spoedig moet men dit te gecompliceerd hebben gevonden: men ging namelijk over op een eenvoudiger meldsysteem, waarbij het instrument nauwelijks meer nodig was. Ook de toch tamelijk grove kompasindicaties op de rand van het torenbordessen moeten de mogelijkheid om plaats- en koers te bepalen van een vijandelijke vliegtuig beperkt hebben. Wel van veel belang bleef de kennis en vaardigheid van de luchtwachters (meestal afkomstig uit de directe omgeving van een toren) om vliegtuigtypes te herkennen. Zij bewezen hun kunde in oefensituaties; in noodgevallen kon het commandocentrum dus vast en zeker op zijn dienstdoende luchtwachters rekenen.

De constructie en opbouw van het instrument is grosso modo helder. Het voetstuk was vast geplaatst en bij elke oefening moest de tafel op de juiste manier gesteld en gericht worden. Met de lagering, de tafel, de kaart, de afstandslinialen, het vizier, de kijker en natuurlijk het toch enigszins kwetsbare toestel zelf was dat afstellen toch geen sinecure. Het geheel zal ook niet erg licht zijn geweest. Bovendien lijkt het niet geschikt voor het Nederlandse klimaat. Wel was gedacht aan verlichting. Er waren lampjes als in de zaklantaarns en batterijen van Witte Kat. Hoe het pantograaf-achtige binnenwerk precies gewerkt heeft, daar zouden we wel graag achter willen komen. Het is ermee als zo vaak: hoe simpel het er ook uitziet, probeer het maar eens na te maken. Als lezers ons verder kunt helpen, graag! Alle suggesties, ideeën en aanbiedingen zijn welkom.

Tenslotte nog even iets over het reilen zeilen van de Fa Carl Zeiss. Na de Tweede Wereldoorlog hebben de geallieerden de kennis “overgenomen”. Zoiets was ook gebeurd met andere bijzondere strategische kennis. Denk bijvoorbeeld aan de rakettechnologie met Werner von Braun. Men stond een hernieuwde vestiging van Zeiss in West-Duitsland toe. De (latere) DDR was daar niet blij mee. De Oost Duitsers begonnen ook een eigen vestiging. Er is een jarenlange strijd tussen deze twee Zeiss-en gevoerd. Met de eenwording van Duitsland lijken de problemen opgelost. (Goed om te weten: zonder de kennis en kunde van deze firma waren de bioscoopfilm en fotocamera met hun huidige kwaliteiten en mogelijkheden er zeker niet geweest.) In hoeverre er nog betrekkingen bestaan tussen het huidige NedInsCo en Zeiss is niet bekend. Deze high tech-wereld laat zich het liefst niet te veel onder een loep van historisch onderzoek bekijken. Wij hadden ondertussen wat graag de tekeningen van het luchtwachtinstrument onder het vergrootglas willen leggen! Nu zullen we het moeten doen met de foto's.

Dick van den Berg

Heren, Dames ook!

In onze Nieuwsbrief heeft u, weliswaar steeds in het kort, regelmatig iets kunnen lezen over het idee achter de naoorlogse luchtbescherming en over de uitvoering ervan. Met alle observatieposten die ervoor nodig waren en onze gerichtheid op het herstel van de toren van Warfhuizen als een van die posten, hadden vooral de toren en zijn bemanning onze aandacht. We kunnen inderdaad rustig van bemanning spreken. In de jaren vijftig en zestig schatte men het wezen en de mogelijkheden van de vrouw zó in dat zij niet in aanmerking kwam voor stoer en dapper werk onder spannende en soms onaangename omstandigheden. Moeder de vrouw kreeg een dienende rol. Zorgen voor brood en koffie tijdens de dienst, bijvoorbeeld. Erg hongerig door inspanning werden de heren bovenop waarschijnlijk niet, maar af en toe een bak warme koffie zal zeer heilzaam zijn geweest.

Toch had de korpsleiding wel degelijk oog voor de mogelijkheid van een bijdrage van vrouwen aan het luchtwachtgebeuren. Conform de tijdgeest werd het fijne werk namelijk wèl aan hen toevertrouwd. Zeker bij een niet strikt militaire instelling als het KLD dacht men dat inzet van leden van de luchtmacht-vrouwen-afdeling (LUVA) niet al te confronterend, onconventioneel en onhaalbaar zou zijn. Voor het bemensen van de commandoposten werden jonge vrouwen dan ook uitdrukkelijk uitgenodigd en na een “stevige” toelatingstoets en daarop volgende basisscholing ingezet. Lekker binnenshuis, warm en veilig. Want waar was hun plaats? Binnen in de gebouwen/bunkers van de commandoposten. Daar zaten ze aan de plottafels.

Het communicatie-protocol, de locatie- en koersduiding en de schematische weergave op verschillende plotborden ziet er nogal ingewikkeld uit en was toentertijd al gedateerd. Geen wonder: men had een en ander ontleend aan het Engelse 'early warning system' dat al voor de Tweede Wereldoorlog was bedacht en in de beginjaren ervan in Groot Brittannië ook met succes was gebruikt. Ook daar werden vrouwen ingezet. Zij waren ondergebracht in de Woman Auxilliary Air Force (WAAF), een voorloper van de Nederlandse LUVA.

De plottafel

Ergens in een van de nog slechts schaarse LUYVA-documenten waarin de rol van vrouwelijke wachters ter sprake komt, lezen we dat zij het wel gezellig en aangenaam werk vonden en een leuke afwisseling met hun dagelijkse bezigheden. Ook klaagden ze niet over lange inspannende werktijden, wat overigens vreemd zou zijn geweest want ze waren in de meeste gevallen rond tien uur 's avonds klaar om huiswaarts te gaan. Het klasje waarin ze voor hun nieuwe taak werden geschoold ademt een rustige en ouderwetse sfeer. In uniform met rok en kousen op een eenvoudig stoeltje achter een simpel tafeltje aan de studie – dat zien we op een foto. Hier en daar zijn asbakjes aanwezig. Ze getuigen van het voorrecht dat er door deze leerlingen tijdens les gerookt mocht worden. We zien geen instructeur, misschien gaat het hier – de LUYVA-ers in kwestie zien er gespannen uit – om een schriftelijke toets over het geleerde, dat natuurlijk zonder vergissingen in de praktijk moest kunnen worden gebracht.

We kunnen lezers een kijkje bieden in de LUYVA-tijd van toen omdat we een bijzonder gedenkboek kregen met tal van aardige foto's. Gelukkig dat privé verzameld materiaal uiteindelijk nog goed terecht is gekomen en gebruikt kan worden voor de goede zaak: het kunnen waarnemen en behouden van een belangrijk en boeiend stukje geschiedenis.

Dick van den Berg

Opleiding reserve luyva's

Het Luchtwachtinstrument